MÜMİNLERİN KUR'AN'DA BELİRLENEN NİTELİKLERİ

Değerli Müminler!

Bu günkü sohbetimizde müminin Kur'an-ı Kerim'de belirlenen niteliklerinden söz edeceğiz. Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruyor:

قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَۙ. اَلَّذ۪ينَ هُمْ ف۪ي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَۙ. وَالَّذ۪ينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ
مُعْرِضُونَۙ. وَالَّذ۪ينَ هُمْ لِلزَّكٰوةِ فَاعِلُونَۙ. وَالَّذ۪ينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَۙ. اِلَّا
عَلٰٓى اَزْوَاجِهِمْ اَوْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ فَاِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُوم۪ينَۚ. فَمَنِ ابْتَغٰى وَرَٓاءَ
ذٰلِكَ فَاُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْعَادُونَۚ. وَالَّذ۪ينَ هُمْ لِاَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَۙ. وَالَّذ۪ينَ
هُمْ عَلٰى صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَۘ. اُو۬لٰٓئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَۙ. اَلَّذ۪ينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَۜ
هُمْ ف۪يهَا خَالِدُونَ.

"Gerçekten müminler kurtuluşa ermişlerdir. Onlar ki, namazlarında huşu içindedirler. Onlar ki, boş ve yararsız şeylerden yüz çevirirler. Onlar ki, zekâtı verirler. Onlar ki, iffetlerini korurlar. Ancak eşleri ve ellerinin altında bulunan cariyeleri bunun dışındadır. Onlarla ilişkilerinden dolayı kınanmazlar. Kim bunun ötesine gitmek isterse, işte bunlar, haddi aşan kimselerdir. Onlar

ki, emanetlerine ve ahidlerine riayet ederler. Onlar ki, namazlarını kılmağa devam ederler. İşte bunlar varis olanların tâ kendileridir. Onlar Firdevs cennetlerine varis olurlar. Onlar orada ebedî kalacaklardır."[199]

1. Namazlarında Huşû İçindedirler

Namaz, İslam'ın beş esasından biri, imandan sonra en önemli olanıdır. Allah Teâlâ kullarına imandan sonra namazdan daha önemli bir ibadeti farz kılmamıştır. Bunun içindir ki Peygamberimiz kulun kıyamet günü ilk önce namaz ibadetinden sorgulanacağını bildirmiştir.[200]

Burada sadece namazın kılınmasından değil "huşû" ile kılınmasından söz ediliyor.

Huşû, sözlükte sessiz ve sakin durmak, Hakk'a boyun eğmek gibi anlamlara gelir. Terim olarak ise Allah'ın huzurunda derin bir saygı ile durmak demektir.

İslam âlimlerinden bazıları huşûu kalbe has korku gibi manevi bir hal, bazıları sükunet içinde olmak gibi organlara ait bir tavır olduğunu söylemişler; bazıları da hem kalp ve hem de bedenle ilgili bir durum olduğunu düşünmüşlerdir. Doğrusu huşû, aslı kalbde, belirtisi bedende olmak üzere ikisini de içinde bulundurur. Kalbe ait tarafı Allah'ın ululuğu karşısında kendi küçüklüğünü göstererek nefsi, Hakk'ın emrine baş eğdirip söz dinlettirecek, edep ve saygıdan başka bir şeye yönelmeyecek şekilde kalbin derin bir saygı hissi duymasıdır. Dış görünüşle ilgili yönü de beden organlarında bu duygunun belirlenmesiyle bir sakinlik meydana gelmesi, gözlerinin önüne secde yerine bakıp, sağa sola, şuna buna bakmamasıdır. Hz. Aişe validemiz diyor ki: Peygamberimize, namazda yüzü çevirip bakma hakkında sordum, şu cevabı verdi. "O, bir çalmadır ki, şeytan onu kişinin namazından çalar, kaçar."[201] Yani şeytan kişinin namaz kılmasına ve kulluk görevini yerine getirmesine engel olamayınca, yaptığı sevap yönünden eksik yapmasına çalışır ve bulduğu bu fırsatı böylece değerlendirmiş olur. Çünkü Peygamberimiz "ihsan"ı tarif ederken, "Allah'a sanki O'nu görüyormuş gibi ibadet etmendir. Eğer sen Allah'ı görmüyorsan O seni görüyor"[202] buyur-

199 Mü'minûn, 23/1-11.
200 İbn Mâce, "Salât", 202
201 Buhârî, "Ezan", 93; Tirmizî, "Cuma", 59; Ebû Dâvud, "Salât", 161
202 Buhârî, "İman", 37; Müslim, "İman", 1.

muştur. Allah'ın kendisini gördüğüne inanan kimse O'nun huzurunda dururken başka hiçbir şeyle ilgilenmez; sağa sola, şuna buna iltifat etmez.

İşte namaz böyle huşû içinde kılındığı zaman makbul olur ve insanın duygu ve düşünceleri üzerinde etki yapar.

2. Boş ve Yararsız Şeylerden Yüz Çevirirler

İnsanın en kıymetli sermayesi ömrüdür, ne kazanacaksa onunla kazanacaktır.

Peygamberimiz, insanların derin bir gafletle devam edip gideceğini sandığı, fakat günün birinde uçup gittiğini görerek aldandığını anladığı iki nimetten söz ederken şöyle buyurur:

نِعْمَتَانِ مَغْبُونٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ، الصِّحَّةُ وَالْفَرَاغُ

"İki nimet vardır ki, insanlardan çoğu bu nimetleri değerlendirmekte aldanmıştır: Sağlık, boş vakit."[203]

Müslüman, ömrünün her dilimini iyi değerlendirecek, kârsız geçen her gününün o güzel sermayeden yok edilen bir zarar olduğunu bilecektir. Peygamberimiz bu noktaya dikkatimizi çekiyor ve şöyle buyuruyor:

مَنِ اسْتَوَى يَوْمَاهُ فَهُوَ مَغْبُونٌ

"İki günü eşit olan ziyandadır."[204] Bu hadisi şerif, müslümanın her gün bir kâr ve gelişme içinde olmasını öğütlemekte, boş ve yararsız şeylerle uğraşmasının zarar olduğunu bildirmektedir.

Peygamberimizin şu hadisi şerifini de unutmamak lazım. Şöyle buyuruyor:

مِنْ حُسْنِ إِسْلاَمِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لاَ يَعْنِيهِ

"Boş ve faydasız işleri terketmek, kişinin İslâmiyetinin güzelliğindendir."[205]

203 Buhârî, "Rikak", 1
204 Deylemî, *Firdevs*, III, 611
205 Tirmizî, "Zühd", 11; İbn Mâce, "Fiten", 12.

İşte müminde bulunması gerekli ikinci özellik, ne kendisine, ne ailesine, ne toplumuna, hatta ne insanlığa ve ne de kişinin âhiretine faydası olmayan boş ve yararsız şeylerden yüz çevirmesi ve yararlı olan şeylere yönelmesidir.

3. Zekâtlarını Verirler

Zekat, malî ibadetlerimizdendir ve İslâm'ın beş temel ibadetinden biridir. Müslüman olan, elbette bu temel ibadeti yerine getirir. Allah'ın kendisine verdiği mal varlığının her yıl belli bir miktarını yoksullara, kimsesiz çocuklara vermek suretiyle bu ibadetini yapmış olur ve yapmalıdır. Kur'an-ı Kerim, kazandıklarını Allah yolunda harcamayanlara, Allah hakkını yoksullara vermeyenlerin, acıklı bir azaba uğrayacaklarını bildirmektedir.[206]

Biz, bir başka konuşmamızda zekattan söz ettiğimiz için burada aynı şeyleri tekrar edecek değiliz. Ancak zekat vermenin müminin özellikleri arasında bulunduğunu ve mali ibadetlerimizin başında geldiğini, bu ibadeti yapmayan müminlerin sorumlu olacaklarını söylemek yeterli olur.

4. İffetlerini Korurlar

İnsanların bir takım tabii ihtiyaçları vardır. Cinsel ilişki de bunlardan birisidir. Bu ihtiyacın meşru bir şekilde yerine getirilmesi dinimizin emirleri arasındadır. Bunun meşru yolu nikahtır. Erkekle kadının kendi rızaları ile evlenerek aile kurmalarıdır. Peygamberimiz:

يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مَنِ اسْتَطَاعَ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ، فَإِنَّهُ أَغَضُّ لِلْبَصَرِ، وَأَحْصَنُ لِلْفَرْجِ، وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ، فَإِنَّهُ لَهُ وِجَاءٌ

"Gençler! İçinizden evlenmeye gücü yeten evlensin. Zira evlenmek, gözleri (haramdan) daha çok korur, iffeti daha çok muhafaza eder. Gücü yetmeyen kimse ise oruç tutsun. Çünkü orucun şehveti kıran bir özelliği vardır."[207] buyurmuş ve durumu uygun olanların evlenmelerini tavsiye etmiştir.

Kur'an-ı Kerim, bekar olanların evlendirilmeleri ile ilgili şöyle buyuruyor:

---

206 Tevbe, 9/34
207 Buhârî, "Nikâh", 2; Müslim, "Nikah", 1.

وَاَنْكِحُوا الْاَيَامٰى مِنْكُمْ وَالصَّالِح۪ينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَاِمَآئِكُمْۜ اِنْ يَكُونُوا فُقَرَآءَ يُغْنِهِمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِه۪ۜ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَل۪يمٌ. وَلْيَسْتَعْفِفِ الَّذ۪ينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتّٰى يُغْنِيَهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِه۪ۜ

"Aranızdaki bekarları, kölelerinizden ve cariyelerinizden durumu uygun olanları evlendirin. Eğer bunlar fakir iseler, Allah kendi lutfu ile onları zenginleştirir. Allah, (lutfu) geniş olan ve (her şeyi) bilendir. Evlenme imkanını bulamayanlar ise, Allah lutfu ile kendilerini varlıklı kılıncaya kadar iffetlerini korusunlar."[208]

Bekarların evlenmeleri ile ilgilenmemek ve onlara yardımcı olmamak, onların kötü yollara düşmelerine ve toplum için problem olmalarına sebep olur. Toplumda huzurun sağlanması, kötülüklerin yok edilmesi, toplum fertlerinin görevleri arasındadır.

Bazı düşüncelerle evlenmemek ise sünnete aykırıdır. Peygamberimiz, evlenmek istemeyenleri uyarmış ve:

اَلنِّكَاحُ سُنَّتِي فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي

"Evlenmek benim sünnetimdir. Benim sünnetimden yüz çeviren ise benden değildir."[209] buyurmuştur.

Bütün bunlar gösteriyor ki, evlenmek, iffetli yaşamaya en büyük yardımcıdır. İffetli yaşamak ise müminin özellikleri arasındadır.

İffetsizlik yani meşru olmayan cinsi ilişki sıhhi, ahlâki, hukuki ve sosyal pek çok zararları olan bir kötülük ve günahtır. Dinimiz zinayı en büyük günahlardan saymıştır. Hatta Peygamberimiz

لَا يَزْنِي الزَّانِي حِينَ يَزْنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ

"Zina eden (mümin) zina ettiği zaman (tam ve olgun) bir mümin oldu-

---

208 Nûr, 24/32, 33.
209 Buhârî, "Nikâh", 1; Müslim, "Nikâh", 1; İbn Mâce, "Nikâh", 1

ğu halde zina etmez..."[210] buyurmuş, bu çirkin işi kişinin mümin olduğu halde yapmasının mümkün olmadığını bildirmiştir.

Ahlâkın en önemli dayanaklarından biri, belki de birincisi, kişinin kendisine yapılmasını istemediği bir şeyi onun da başkalarına yapmamasıdır. Hatta Peygamberimiz bunu olgun imanın şartı saymakta ve:

"Hiç biriniz kendiniz için arzu ettiğinizi (din) kardeşiniz için de arzu etmedikçe (kamil manada) iman etmiş olmaz."[211] buyurmuştur.

Kişi, kendi yakınlarından hiçbir kadının başkaları ile meşru olmayan ilişkide bulunmasını istemez. O halde kendisinin de nikah bağı olmayan yabancı kadınlarla cinsi ilişkide bulunmaması gerekir.

Ahmed b. Hanbel'in (Allah ona rahmet etsin) Ebû Umâme'den olan rivayetinde; yeni Müslüman olmuş bir genç Peygamberimize gelir ve:

–Ey Allah'ın Peygamberi, zina etmeme izin ver, çünkü nefsime hakim olamıyorum, der. Orada bulunanlar gence döner ve:

–Sus, sus, derler ve genci susturmaya çalışırlar. Peygamberimiz gence dönerek, yaklaş, buyurur. Genç, Peygamberimizin yanına yaklaşır. Peygamberimiz, otur, buyurur, genç de oturur. Peygamberimiz ile genç arasında şu konuşma geçer. Peygamberimiz:

–Birisi bu işi annenle yaparsa bundan hoşlanır mısın? buyurur. Genç:

–Hayır, vallahi hoşlanmam, der. Peygamberimiz:

–İnsanlar da senin gibi anneleri ile birilerinin bu işi yapmasından hoşlanmazlar.

–Kızınla birisi bu işi yaparsa razı olur musun?

–Hayır, vallahi razı olmam.

–İnsanlar da senin gibi kızlarının başkalarıyla bu işi nikah bağı olmadan yapmalarına razı olmazlar.

–Kız kardeşin bir başkası ile bu işi yaparsa razı olur musun?

–Hayır, vallahi razı olmam.

---

210 Buhârî, "Eşribe", 1; Müslim, "İman", 24
211 Buhârî, "İman", 7; Müslim, "İman", 17

–İnsanlar da senin gibi kız kardeşlerinin böyle bir iş yapmalarına razı olmazlar.

–Halan böyle bir iş yaparsa, hoş karşılar mısın?

–Hayır, vallahi hoş karşılamam.

–İnsanlar da bunu halaları için hoş karşılamazlar.

–Teyzen bu işi yaparsa hoş karşılar mısın?

–Hayır, vallahi hoş karşılamam, der. Peygamberimiz: (Kendin ve yakınların için razı olmadığın bir şeye başkaları için nasıl razı olacaksın buyurur ve) elini gencin omuzuna kor ve ona şöyle dua eder.

–Allahım, bu gencin günahını bağışla, kalbini bu gibi duygu ve düşüncelerden temizle ve iffetini koru. Olayı rivâyet eden zât diyor ki, genç bundan sonra böyle meşru olmayan bir işe iltifat etmemiştir.[212]

5. Emanetlerine ve Ahidlerine Riâyet Ederler

Hiç şüphe yok ki bir müslümanın en belirgin özelliği güvenilir ve dürüst olmasıdır. Çünkü Peygamberimiz ve bütün peygamberler bu özellikleriyle tanınırlar. Hatta peygamberlerde bulunması gerekli sıfatlardan birisi dürüst, diğeri de güvenilir olmaktır. Peygamberler gönderildikleri toplumlara önce bu özelliklerini hatırlatarak: “Haberiniz olsun ki ben size gönderilmiş güvenilir bir peygamberim.” demişlerdir.[213]

Peygamberlerin, “Ben güvenilir bir peygamberim.” demeleri sözden ibaret değildi. Gerçekten onlar her yönü ile güvenilir kimselerdi. Onların hayatları incelendiği zaman bu husus görülecektir.

İslamiyetin kısa zamanda ve hızla yayılmış olması, şüphe yok ki, onu tebliğ eden Peygamberin yüksek ahlâkı ve dürüstlüğü ile ilgilidir. İnsanlar onun dürüstlüğüne ve güvenilir olduğuna inanmasalardı, inançlarından, âdet ve geleneklerinden vazgeçerek ona inanır ve etrafında toplanırlar mıydı?

İnsanı, çevresi ve içinde bulunduğu toplum hangi özelliği sebebiyle güvenilir olarak tanır? Onun yalan konuşmadığını, verdiği sözü tuttuğunu, kimseyi aldatmadığını, kimseye haksızlık yapmadığını ve emanetlerine

---

212 Ahmed b. Hanbel, V, 256, 257
213 Şu'arâ, 26/107, 125, 143, 162, 178.

hıyanet etmediğini gördükleri ve buna şahit oldukları zaman onu güvenilir bulurlar. İşte Kur'an-ı Kerim de müminlerde bu özelliğin bulunmasını istiyor. Bu konuda Peygamberi örnek almalarını söylüyor.

Peygamberimiz müslümanın güvenilirliğini ortadan kaldıran dört kötü huya dikkatimizi çekiyor ve şöyle buyuruyor:

أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا وَمَنْ كَانَتْ فِيهِ خَلَّةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خَلَّةٌ مِنْ نِفَاقٍ حَتَّى يَدَعَهَا إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا عَاهَدَ غَدَرَ وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ وَإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ

"Dört huy vardır ki, bunlar kimde bulunursa, o kimse katıksız münafık olur. Kimde bunlardan bir şey bulunursa –onu bırakıncaya kadar– kendisinde nifaktan bir haslet var demektir. (Bunlar:) Konuştu mu yalan söyler, söz verirse sözünde durmaz. Vadederse vadinden döner, bir dava ve duruşma esnasında haktan ayrılır."[214]

Toplumda güven duygusu büyük önem taşır. Bu duygunun toplum fertleri arasında bulunmaması, toplumun birlik ve beraberliğini etkiler. Bu özelliği kaybeden milletin varlığı çöker, huzuru bozulur. Kendilerine kamu görevi ve sorumluluğu verilecek olan kimselerde aranacak özelliklerin başında onların dürüst ve güvenilir olmaları gelir. Bakınız Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruyor:

اِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُكُمْ اَنْ تُؤَدُّوا الْاَمَانَاتِ اِلٰٓى اَهْلِهَاۙ وَاِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ اَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِؕ اِنَّ اللّٰهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهٖؕ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا.

"Allah size emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz vakit adaletle hükmetmenizi emrediyor. Şüphesiz Allah, her şeyi bilen ve görendir."[215]

Mümin verdiği sözde durur. Sözünde durmamak mümine yakışmaz.

214 Müslim, "İman", 25.
215 Nisâ, 4/58.

Hele Allah'ın adını anarak, O'nun adına and içerek verdiği sözde durmaması düşünülemez. Peygamberimiz buyuruyor:

Allah Teâlâ buyurdu ki:

قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى ثَلَاثَةٌ أَنَا خَصْمُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ رَجُلٌ أَعْطَى بِي ثُمَّ غَدَرَ، وَرَجُلٌ
بَاعَ حُرًّا فَأَكَلَ ثَمَنَهُ، وَرَجُلٌ اسْتَأْجَرَ أَجِيرًا فَاسْتَوْفَى مِنْهُ وَلَمْ يُعْطِهِ أَجْرَهُ

"Ben kıyamet gününde şu üç çeşit insandan davacıyım:

1. Benim adıma and içer de sonra yemini bozar, verdiği sözü yerine getirmez.

2. Hür bir adamı köle diye satar da aldığı parayı yer.

3. Bir işçi tutar, onu çalıştırır da ücretini vermez."[216]

Allah adını anarak verilen sözü yerine getirmemek, Allah adına gösterilmesi gerekli olan saygıyı göstermemektir ki, büyük bir suçtur. Hiç şüphesiz bu suçu işleyen kimse en ağır cezayı haketmiş demektir. Bunun için mümin verdiği sözü tutar. Hele bu sözü Allah adına and içerek vermiş ise artık bir zaruret olmadıkça o sözü tutmaması düşünülemez.

6. Namazlarını Muhafaza Ederler

Namazın muhafaza edilmesi demek, onu vaktinde usûl ve adabına uygun olarak kılmak demektir.

Değerli Müminler! Müminlerin nitelikleri sayılırken ilk nitelikleri namaz olduğu gibi son nitelikleri de yine namaz olduğu bildirilmiştir. Birincide namazı derin bir saygı ile kılarlar buyurulmuş, sonunda da, beş vakit namaza özen gösterirler ve bu namazları kendilerine tahsis edilmiş vakitlerinde usûl ve âdabına uygun olarak kılarlar denmiştir.

Namazın bu âyet-i kerimelerde iki defa anılmış olması namazın önemini gösterir. Namazın hem vaktinde ve hem de derin bir saygı ile kılınması istenmektedir. Çünkü namazı aksatmadan vaktinde kılmak ibadetlerin en üstünüdür. Huşû ile kılmak ise kabul edilmesine vesiledir. İbn Mes'ud (ra.) diyor ki: Peygamberimize:

---

216 Buhârî, "İcâre", 10.

–Hangi ameller daha faziletlidir? diye sordum. Peygamberimiz:

الصَّلاَةُ عَلَى وَقْتِهَا

–Vaktinde kılınan namazdır, buyurdu.[217]

Peygamberimizin son vasiyetinin namaz olması da bunun önemini göstermektedir.

İşte bu niteliklere sahip olan müminlerin Firdevs cenneti ile mükafatlandırılacakları âyetlerin sonunda va'd buyurulmuştur.

Hz. Ömer (ra.) şöyle demiştir: Peygamberimize vahiy geldiği zaman yanında arı uğultusuna benzeyen bir ses duyulurdu. Bir gün yanında olduğumuz halde kendisine vahiy geldi. Bir saat bekledik, açıldı, kıbleye döndü, ellerini kaldırarak şöyle dua etti: "Allah'ım bize artır eksiltme, bizi yükselt alçaltma, bize ver mahrum bırakma, bizi üste çıkar alta düşürme, bizi razı et ve bizden razı ol."

أُنْزِلَ عَلَيَّ عَشْرُ آيَاتٍ مَنْ أَقَامَهُنَّ دَخَلَ الْجَنَّةَ

"Bana on ayet indi. O âyetlerle amel eden cennete girer." buyurdu ve Müminûn sûresinin baş tarafındaki bu on ayeti okudu.[218]

Hz. Aişe validemize:

Peygamberimizin ahlâkı nasıldı? diye soruldu. Hz. Aişe:

Allah'ın elçisinin ahlâkı Kur'an idi demiş ve bu Müminun sûresinin başındaki âyetleri okumuş, "İşte peygamberlerin ahlâkı böyle idi" demiştir.[219]

Ne mutlu bu âyet-i kerimelerin gereğini yerine getirenlere ve bu âyetlerde belirtilen nitelikleri taşıyanlara.

217 Buhârî, "Mevakıtü's-Salât", 5; Müslim, "İman", 37.
218 Tirmizî, "Tefsirü'l-Kur'an", 24.
219 İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ani'l-Azîm*, III, 237.